

ПОНЯТИЕ ЗА ОПРЕДЕЛЕНИЕТО КАТО ЕДИН ОТ СЪДЕБНИТЕ АКТОВЕ, ПОСТАНОВЯВАНИ ОТ ПЪРВОИНСТАНЦИОННИЯ СЪД В ИСКОВОТО ПРОИЗВОДСТВОТО ПО ГРАЖДАНСКИ ДЕЛА

Даниела Зарева*

Бургаски свободен университет

Резюме: Определенията са най-многобройните актове, които съдят постановява в рамките на производството по граждански дела. Въпреки това, както в действащото законодателство, така и в исторически план, липсва легална дефиниция на понятието.

В статията авторът извежда характеристиките на определението като съдебен акт и предлага възприемането на дефиниция. Направено е и разграничение на определението от другите актове, постановявани от съда – разпореждането и съдебното решение.

Ключови думи: определението на съда, понятие, същност, характеристика, ограничение.

Summary: The rulings are the most frequent acts pronounced by the court within the frames of a court proceeding on civil cases. In spite of this, the legislation in force as well the legislation in historical view does not give definition of this term.

In the article, the author works out the characteristics of the ruling as an act of the court and suggests a definition of the term. The article includes the attempt of the author to explain the similarities and the differences of the court ruling to the other acts, issued by the court – the order and the court decision.

Key words: court ruling, term, substance, characteristics, similarities and differences.

1. Определенията са най-многобройните актове, които постановява съдът в производството по граждански дела във всяка една от възможните съдебни инстанции. Настоящата статия ще направи опит за анализ на понятието за този съдебен акт, тъй като въпреки неговото често използване, чрез него се разрешават въпроси от различно естество и така съдът реализира значителна част от процесуалните си действия. Интерес за изследването представлява и фактът, че в действащото ни законодателство¹ липсва легална дефиниция на този акт.

---

* Докторант по Гражданско процесуално право в Центъра по юридически науки при Бургаски свободен университет, хоноруван асистент по Граждански процес в ЦИОН на БСУ. Авторът изследва проблеми на процесуалното право, отразени в статии, доклади и научни публикации, адвокат с повече от 15 години стаж.

¹ Така Гражданско процесуален кодекс, обн., ДВ, бр. 59 от 20.07.2007г., в сила от 01.03.2008 г., посл. изм. и доп. ЗИДГПК, ДВ, бр. 63 от 04.08.2017г.

2. В исковия процес по граждански дела определения се постановяват в рамките на образуваното производство – още по повод неговото образуване² и допреди постановяване на решението по спора. В този период от време съдът се произнася по различни въпроси, които са от значение за придвижването на делото към желаня завършек – разрешаване на спора чрез съдебно решение. Така с определение съдът възлага връчване препис от исквата молба на ответника с указания относно съдържанието на отговора на исквата молба, срокът, в който трябва да бъде депозиран отговорът, приложенията към него и последиците от липсата на отговор; произнася се по искане за обезпечение на предявения иск; произнася се по доказателствените искания; конституира или отказва да конституира подпомагащи страни; спира производството и др. Доколкото описаните действия са насочени към изясняване на материалноправния спор, от една страна, от друга – чрез тях (формулирането на доказателствени искания, предявяване на последващи искове и др.) страните упражняват предоставеното им от закона право на защита, чрез постановяването на определения по повдигнатите въпроси съдът подготвя постановяването на заключителния съдебен акт. По част от въпросите съдът е длъжен да се произнесе служебно, но по други се произнася, само ако му бъде поискано. Актът на произнасяне е определение или разпореждане. Доколкото в случая става дума както за действия на съда, така и за действия (искания) на страните, за изясняване същността на акта, с който съдът разрешава тези въпроси, следва да се изхожда от разбирането на гражданския процес като производство – като съвкупност от действията на съда и на страните, насочени към разрешаването на конкретен спор. В акт „определение” съдът материализира извършваната от него процесуална дейност и произнасянията си по исканията на страните, чрез които исканията страните упражняват предоставените им от закона процесуални права. Затова и действията на страните във връзка с постановяването от съда определения ще са от значение, доколкото се иска от съда да предприеме определено действие, което той не е длъжен да извърши служебно, или да се произнесе по някакво искане. Както посочва Сталев³, най-често терминът определение се използва, за да се обозначат тези постановления на съда, които той произнася по повод на образувано съдебно производство, за да уреди неговото движение или пък за да го спре или прекрати.

Действията на страните и съда, лежащи в основата на разбирането за гражданския процес като производство, се наричат процесуални действия. Не само защото се извършват въз основа на процесуалния закон, но и защото се извършват във връзка с конкретен процес/дело и са от значение за постановяването на заключителния за това производство краен акт. За изясняване на същността на акта „определение” тези процесуални действия също се нуждаят от анализ. Така:

а) Процесуалните действия са правно релевантни действия. Те са действия, които са израз на съзнателна воля и чието извършване е скрепено с правни последици. За да бъдат тези действия процесуални, те трябва да се отнасят до конкретен процес или производство⁴. Поради това и процесуални са само тези действия, които са насочени

² Образуването на отнесения пред съда за разглеждане и решаване правен спор, описан в исквата молба, всъщност се извършва с акт „разпореждане”. Тези актове с оглед режима им на обжалване, а често – и на произнасяне, като се отчитат разбира се спецификите им, са приравнени на определенията – така от чл.279 ГПК.

³ Вж. Сталев, Ж., Сила на присъдено нещо в гражданския процес, С., Сиела, 2007, с. 420.

⁴ Така Силяновски, Д.А., Гражданско съдопроизводство, том II, Производство пред първата инстанция, С., Печатница П.К.Овчаровъ, 1941, с. 228.

към учредяването, движението и приключването на процеса и които действия са уредени от процесуалния закон⁵.

б) Процесуалният закон използва разнообразни термини, за да обозначи процесуалните действия, извършвани от съда, като се имат предвид и действията, които се извършват от лица, нямащи качеството „съдия“. Така, като процесуални действия, извършвани от съда, се разбират както действията, извършени от конкретния съдия или съдебен състав по повод разглеждането на спора (най-често изразяващи се в постановяваните в това им качество актове – решение, определение или разпореждане), но и действията, извършвани във връзка с конкретния спор, но от други лица – съдебни служители (изготвяне на протокола от съдебното заседание, връчването на призовки и съобщения и др.)⁶.

Безспорно в теорията се приема, че актовете, които съдът постановява по повод на конкретното производство, са най-важните процесуални действия, извършвани от него⁷. Защото чрез тях съдът осъществява своята решаваща дейност, правораздава по конкретния спор или молба за съдействие, като подготвя произнасянето си с крайния акт.

в) Тъй като гражданският процес се възприема като производство, насочено към прекратяване чрез разрешаване на отнесените пред съда спорове, основно внимание в доктрината и съдебната практика се обръща на заключителния за производството акт – съдебното решение. Законът не съдържа легално определение и за този акт, но е възприето, че това е актът, с който съдът се произнася по предмета на спора, по съществуването на делото, по главния въпрос, с който е сезиран⁸. По този начин се отчита особенният предмет на конкретното производство, което може да няма за пряка задача разрешаването на спора (каквато е задачата на първоинстанционното производство), а може да изисква извършването и на контролна дейност (което е специфично за въззивното и касационното производство). Освен отговор на главния въпрос, чрез съдебното решение се дава защита и се налага санкция, с него се предизвиква желаната или необходима правна промяна в материалното правоотношение. Със съдебното решение са свързани и от него произтичат държавновластническите последици на този акт – сила на пресъдено нещо, изпълнителна сила и конститутивно действие. Поради това и решението винаги е акт по съществуването на спора и чрез него се преустановява състоянието на правен спор. След постановяване на съдебното решение на страните е забранено под страх от санкция да имат поведение, което да противоречи на това, което е установил съдът с решението.

За разлика от решението, с определение съдът се произнася по въпроси, които подготвят постановяването на крайния акт, но има случаи, когато определението препятства постановяването на решение. Такова е определението, с което производството по делото се прекратява като недопустимо. В тази хипотеза съдът е констатирал наличието на процесуална пречка (процесът да се развие до желания завършек), или липсата на процесуална предпоставка (искът е предявен от недееспособно лице, без представителна власт, пред некомпетентен съд или друго) или пък отпадането на та-

⁵ Така Силяновски, Д.А., цит. съч., с. 228, както и Сталев, Ж., А. Мингова, О. Стамболиев, В. Попова, Р. Иванова, Българско гражданско процесуално право, Девето преработено и допълнено издание, първо по действащия ГПК, С., Сиела, 2012, с. 219.

⁶ Така и Българско гражданско процесуално право, цит. съч., 2012, с. 218.

⁷ Така Силяновски, Д.А., цит. съч., с. 228 – 229, „Българско гражданско процесуално право“, цит. съч., 2012, с. 220.

⁸ Така Българско гражданско процесуално право, цит. съч., 2012, с. 220.

кава предпоставка (например – десезиране на съда от разглеждане на спора поради отказ от иска, оттегляне на исквата молба или постигане на спогодба по целия предмет на делото). Приема се, че определението, с което съдът прекратява производството по делото показва сходства със съдебното решение, тъй като установява пречка за извършване на каквито и да било последващи действия от съда, който го е постановил.

3. Както се посочи и в началото на изложението, действащият процесуален закон не съдържа легална дефиниция на понятието определение⁹. В Раздел IV на Глава Осемнадесета законодателят е очертал приложното поле на тези актове, като е посочил, че „Съдът постановява определение, когато се произнася по въпроси, с които не се решава спорът по същество”¹⁰ (чл.252 от ГПК).

В исторически аспект и предходният ГПК (от 1952 г.) също не съдържаше дефиниция на разглежданото понятие, а разпоредбата на действия чл.252 от ГПК е реципирана без изменение от тази на чл. 195, ал.1 от отменения кодекс¹¹.

Предходният процесуален закон – Законът за гражданското съдопроизводство от 1891 г. и измененията му от 1930 г., от една страна в обща разпоредба посочва случаите, в които се постановяват решения и определения¹², но от друга страна съдържа детайлна уредба, като посочва кога съдът се произнася по съответния въпрос с определение.

Ако се изходи от начина, по който законодателят в исторически аспект, определя кръга от въпроси, които се разрешават с решения и определения, може да се посочи на приемственост в уредбата. Българският законодател от първия процесуален закон на Княжество България до момента като разграничителен белег между решенията и определенията използва предмета/въпроса¹³, по който се постановява конкретният

⁹ Корнезов, Л., Гражданско съдопроизводство, том Първи, Исков процес, С., Софи – Р, 2009, с. 631, излага своята критика към текста на ГПК, в който не се съдържат дефиниции както на понятието за решение, така и за определение. Нещо повече – при дефинирането на понятието за решение той посочва, че текстът на чл. 252 от ГПК е несвършен (и съответно прави предложение за неговото изменение), тъй като по тълкувателен път, освен всичко останало, от него следва да се извлекат характеристиките на друго недефинирано понятие – това за решението. Критиката се аргументира и с това, че предложената в чл.252 дефиниция за „определение” е дадена чрез отрицанието на друго също недефинирано понятие.

¹⁰ Според Иванов, А., Актове, подлежащи на касационно обжалване по ГПК, С., Нова звезда, 2016, с. 125-126, в текста на чл.252 от ГПК се съдържа легална дефиниция на понятието за определение, но по-нататък в изложението си цитираният автор допълва отделни характеристики на този вид акт, като по този начин сам опровергава твърдението си за наличие на легална дефиниция. В своя по-ранна публикация същият автор – Иванов, А., Същността на съдебното определение по новия ГПК, сп. Международна политика: Год.VIII, 2012, брой 1, на Югозападен университет „Неофит Рилски”, Правно-исторически факултет, с.116, посочва, че определения се наричат съдебните постановления, с които съдът се произнася по въпроси, възникващи във връзка с разглеждане на гражданското дело, но отново приема, че разпоредбата на чл.252 от ГПК съдържа легална дефиниция на понятието.

¹¹ Чл. 195. (1) Съдът постановява определение, когато се произнася по въпроси, с които не се решава спорът по същество. – ГПК отм.

¹² Така текстът на чл.448 (628). Постановленията на съда се отнасят или до съществуването на делото, или до частни въпроси, които възникват изъ делото. Въ първия случай съдебните постановления се наричат решения, а във втория – определения.

¹³ Така също и Иванова, Р., Бл. Пунев, С. Чернев, Коментар на новия Граждански процесуален кодекс, С., ИК „Труд и право”, 2008, с. 373.

съдебен акт. При действието на Закона за гражданското съдопроизводство (отм.), изхождайки и от законовата разпоредба, в доктрината се е приемало, че „ония съдебни постановления, които се издават по частни въпроси, изникнали в производството”, са определения¹⁴.

При сегашната формулировка на чл.252 от ГПК в процесуалната литература като **дефиниция** се посочва, че „Постановленията на съда, с които той се произнася по процедурни въпроси, са определенията”¹⁵ или „С определение съдът се произнася по процесуални въпроси”¹⁶. Доколкото текстът на чл. 252 от ГПК говори за въпроси, с които спорът не се решава по същество, ми се струва, че направените в учебниците по Граждански процес на Сталев и Корнезов опити за даване на определение на понятието за разглеждания съдебен акт, не са коректни. Ако се изходи от юридическия смисъл на думите „процедурен” и „процесуален”¹⁷, на пръв поглед може да се каже, че те са синоними. Но всъщност те се отнасят като частен къмто общ случай. Т.е. понятието за процесуален въпрос включва в себе си и процедурните въпроси, доколкото те възникват по повод вече възникнал граждански процес, разбираан като нормативно установено производство, като процедура.

Определението на разглеждания акт, дадено в по-старата ни литература от Силяновски, като че ли е по-ясно и конкретно. Авторът дава следната дефиниция на понятието за определение – „Определения са ония съдебни постановления, които се издават по частни въпроси, изникнали в производството”, а „частният” въпрос е винаги такъв, който възниква инцидентно в производството и не е отговор на исковата молба¹⁸.

Разпоредбата на чл. 252 от ГПК използва по-широка формулировка от тази, която се предлага от литературата, коментираща проблемите на действащия ГПК. Законодателят е приел, че определение се постановява, когато съдът не разрешава спора по същество. По този начин се предвижда, че определение се постановяването както по процедурни¹⁹ (които са от значение за самата съдебна процедура, нейното образуване и придвижването на делото от етап в етап), така и по процесуални (които са от значение за самото съдопроизводство) въпроси. В първата група влизат проблемите относно редовността на исковата молба, на призоваването, на сформирването на съдебния орган, по даване ход на делото и т.н., а във втората се включват призна-

¹⁴ Така Силяновски, цит. съч., с. 230.

¹⁵ Така Българско гражданско процесуално право, авторски колектив, цит. съч., 2012, с.221.

¹⁶ Така Корнезов, Л., цит. съч., Том Първи, С., 2009, с.669.

¹⁷ Според Речник на чуждите думи в Българския език, Пето преработено и допълнено издание, съставители Габеров, И. и Д. Стефанова, В.Т., Габеров, „процедурен” – който се отнася до официално приет ред за действия (процедура), а „процесуален” – който се отнася до съдебен процес. А под „процес” според същия източник се разбират „Всички последователни действия или явления, изменения, които очертават определено развитие или постигане на определена цел.

¹⁸ Силяновски, Д. А., цит. съч., с.230. Тук е необходимо да се отбележи, че даденото определение е пряко обвързано и от текста на чл.448 (628) от Закона за гражданското съдопроизводство (отм.), според който, „Постановленията на съда се отнасят или до съществото на делото, или до частни въпроси, които възникват при разглеждане на делото. В първия случай съдебните постановления се наричат решения, а във втория – определения”.

¹⁹ Така Корнезов, Л., цит. съч., с.672 посочва, че процедурните въпроси са правно-технически въпроси. Като примери са посочени действията по връчване на препис от исковата молба, от въззивната или касационната жалба; оставяне без движение на нередовната искова молба и нейното връщане; връчване на книжа по делото и други въпроси, по които съдът се произнася с разпореждане.

сненията на съда относно допустимостта на целия процес, законосъобразното упражняване на предоставените на страните права и правилното формиране на изводите на решаващия орган²⁰. Доколкото под „спор” в ГПК, в доктрината и в съдебната практика винаги се разбира спор относно материално право, който се решава с постановяването на решението и което е винаги акт по съществуващото на спора, намирам за правилна употребата на по-широката хипотеза относно предмета на съдебното определение. А именно – че това е акт, с който съдът не решава спора по същество. Не само защото това съответства на текста на закона, но и защото по-правилно обхваща многообразните хипотези, при които съдът постановява определения. Не са малко случаите, при които предмет на съдебното производство е разрешаването именно на процесуален въпрос, заради който е образувано делото. Така стоят нещата в производството по обезпечаване на доказателства, по допускане обезпечение на бъдещ иск, по проверка наличието на основания за допускане на касационно обжалване и други. В изброените, а и в други случаи, съдът следва да се произнесе само по конкретен процесуален въпрос и това именно е центърът, задачата на производството. Тъй като не се решава материалноправен спор, актът, с който ще се произнесе съдът и ще приключи конкретното производство, ще е определение. Така ще се изчерпи предметът на производството и съдът ще бъде десезиран от по-нататъшното му разглеждане. За решаването на подобни въпроси се образуват частни производства, като по този начин се поставя и акцент, че предмет на делото не е решаването на материалноправен спор.

4. Ако се изходи от направения по-горе анализ на случаите, в които законодателят е предвидил, съдът да постанови акт определение, и описаните теоретични схващания относно съдържанието на този акт, може да се изведе следната дефиниция на определението, а именно:

Определението е държавно-властнически, правораздавателен акт, постановяван от съда в рамките на предоставената му за това компетентност и учредена правораздавателна власт, в рамките на образувано пред този съд нормативно установено и регулирано производство по предоставяне на защита и съдействие при осъществяването на лични и имуществени права, издадено в предвидената за това форма и постановено от пълния състав на съдебния орган, сезиран с разглеждането на делото, с който акт съдът се произнася по въпрос, без да разрешава материалноправен спор.

От така дефинираното понятие за определение ясно личат всички характеристики на съдебния акт:

а) Определението е държавно-властнически акт, доколкото съдебната власт е една от трите власти. В допълнение – неизпълнението на определението на съда е скрепено с възможността за неговото принудително изпълнение (например – с определение съдът е допуснал предварително изпълнение на постановеното решение и това предварително изпълнение е задължително за съдебните изпълнители, които при

²⁰ Подобно разграничение на въпросите на „процесуални” и на „процедурни” се прави и в отделни примери от съдебната практика. Така в Определение № 585 от 14.07.2013 г. на ч.търг.д. № 1962/2014 г., I т.о. на ВКС, четем следното: „Актовете на съда, т.е. на съответния съдебен състав, с който произнасянето му е ограничено до въпроси, с които не се решава спорът по същество, са „процесуални” (разбирай определения). Те са различни от „процедурните”, произнасянето по които е от изключителна компетентност на председателя на съответния съдебен състав.”

упражняване на правомощията си могат да търсят съдействието на всички останали органи; с определение съдът задължава неучастващо в делото лице да представи намиращи се в него доказателства; въз основа на определението на съда се конституира трето лице като подпомагаща страна по делото, и др.) и е задължително за страните по спора, съдът, който го е постановил, и в отделни случаи – и за по-долустоящия съд (когато с определението е уважена частна жалба);

б) Определението е правораздавателен акт, не само защото се постановява от орган на съдебната власт в рамките на производство по правораздаване, но и защото се произнася по повод всящо производство за защита и съдействие при упражняването на граждански права и в качеството на съда на правораздавателен орган. Чрез него се предоставя защита, дори и да е привременна (определението за одобряване на привременни мерки по брачни дела, определението за допускане обезпечение на иска и др.) при упражняването на конкретни граждански права. Чрез определението могат да бъдат защитавани и процесуални права – например правото да се иска обезпечаване на доказателства, които да бъдат използвани в бъдещ или висящ исков процес, като по този начин се подпомага упражняването на процесуалното право на защита. Определението е правораздавателен акт, защото се постановява от органа, от който е поискано да разреши конкретен правен спор, т.е. да правораздава;

в) Определението е акт, който може да бъде постановен само от съдебен орган, и то само от този орган, пред който е висящо едно дело. Доколкото властта да се правораздава по конкретен въпрос е не само нормативно установена (закрепена в закон като производство с описани компетентност и правомощия на органите), но и защото властта да бъде разгледан и решен въпросът е предоставена на съда от лицето, което твърди, че е налице субективно право, което се нуждае от защита;

г) Постановяването на определения е нормативно установена дейност и поради това, че ГПК изрично предвижда, съдът да се произнася с точно този вид акт, когато не разрешава спора по същество. По-нататък, законът посочва и случаите, в които се постановява именно акт от вида „определение“, като е предвидена и форма за защита срещу незаконосъобразното разрешаване на конкретните въпроси – отмяна или изменение на определението от съда, който го е постановил, или от по-горестоящия – чрез подаването на частна жалба;

д) Постановяването на определения е нормативно установена дейност и поради това, че произнасянето на съдебните актове е част от процесуалната дейност, която извършва съдът в рамките на нормираното от процесуалния закон производство. И то е една от проявите форми на дейността, която извършва именно съдът по спора, а не е действие на служител на съда или друг съдебен орган;

е) Определението като особен вид държавновластически акт трябва да бъде постановено в предвидената за това форма и със съответното предписано от закона съдържание и от пълния състав на съдебния орган;

ж) С определението съдът се произнася по въпрос, който е възникнал по повод защитата на определено материално гражданско право, без обаче да разрешава спора относно това право. Разрешаването на споровете за материални права винаги се извършва с решение.

5. Дори и в така предложената нова дефиниция на понятието за определението като съдебен акт, остават налице възприетите в процесуалната литература²¹ същностни отличителни белези на определението спрямо другите съдебни актове, постановявани в рамките на исковото производство – съдебното решение и разпореждането. Доктрината приема, постановяваните от съда актове, да се обозначават със събирателното понятие „съдебни постановления“²², възприет и наложен може би поради приемственост от текста на чл.448 от Закона за гражданското съдопроизводство (отм.). Съдебните актове като цяло са израз на решаващата дейност на съда, като се приема, че съдебното постановление (решение, определение или разпореждане) е заключението, което съдът извежда от субсумирането на един фактически състав под правната норма²³.

а) Определението се отграничава от **разпореждането** по това, че с последното съдът се произнася по процедурни въпроси²⁴. Това са такива правно-технически въпроси, свързани с администрирането на исковата молба (с разпореждане съдът я остава без движение, в случай на установени несъответствие с изискванията за нейната редовност, или поради невнасяне в цялост на дължимата държавната такса и др.), или на постъпила жалба. Като се приема, че това са въпроси от значение за редовността на образуваното производство, т.е за спазването на установените от процесуалния закон изисквания за редовност на сезиращите съда актове, но не и за неговата допустимост. Поради това е достатъчно разпореждането да бъде постановено от един от членовете на състава (председателя или определения съдия-докладчик). Разпореждането ще бъде едноличен акт и в случаите, когато се постановява от Върховен касационен съд – чл. 286, ал. 2 от ГПК²⁵.

По отношение на някои процесуални действия като връщане на касационна жалба или на частна касационна жалба разграничението с определенията по хода на делото е само по отношение на едноличното произнасяне. Тъй като по своето естество това не са действия по същински въззивен контрол, тези еднолични разпореждания имат същото действие като определения, постановени от администриращия жалбата съд и подлежат на същия правораздавателен контрол.

За разлика от определенията, законодателят е уредил хипотезите, при които е допустимо, съдът да се произнесе еднолично чрез разпореждане, а не в пълния си състав. Така: чл. 47, ал. 3 предвижда с разпореждане да се извърши връчване на съдебните книжа по настоящия или на друг адрес на ответника; с разпореждане се назначава и особен представител на ответник (чл. 47, ал.6); с разпореждане се връща нередовната въззивна (чл. 262, ал. 3) или касационна жалба (чл. 286, ал.2); с разпореждане съдът се произнася по исканията на страните (чл.312, ал.3); с разпореждане съдът

²¹ Вж. Българско гражданско процесуално право, авторски колектив, цит. съч., с. 321, както и Корнезов, Л., цит. съч., с. 669 и Силяновски, Д. А., цит. съч., с. 228 и сл.

²² Така Силяновски, Д.А., цит. съч., с. 229, Сталев, Ж. и авторски коректив, цит. съч., с. 220, иначе съдът по граждански дела не се произнася с актове, които да се наричат постановления

²³ Силяновски, Д.А., цит.съч., с.229.

²⁴ Така изрично и в мотивите към т. 10 на Тълкувателно решение № 1 от 2013 г. на ОСГТК на ВКС по въпросите на въззивното обжалване е посочено, че като вид съдебен акт с разпореждането по принцип се решават процедурни въпроси във връзка с администриране на делото.

²⁵ Съгласно чл. 110, т. 1 от Закона за съдебната власт, Върховният касационен съд заседава в състав от трима съдии, освен ако със закон е предвидено друго.

указва вписване на исковата молба. Приема се, че чрез разпореждания председателят на състава ръководи съдебното заседание²⁶.

Трябва да се подчертае, че направеното от процесуалния закон изброяване на случаите, в които съдът се произнася с разреждане, не е изчерпателно. И причината за това е, че в хипотезата на първоинстанционно производство, когато делото се разглежда от едноличен съдебен орган, е трудно да се отграничат въпросите, по които съдът трябва да се произнесе с определение, и по кои – с разпореждане. И с двата акта се разрешават процесуални въпроси. Любен Корнезов обръща внимание²⁷, че ако нередовността на исковата молба бъде установена при първоначалното ѝ преглеждане (в процедурата по чл.129 от ГПК), съдът ще постанови разпореждане за оставянето ѝ без движение. Ако обаче нередовността се установи в рамките на вече насроченото съдебно заседание (чл. 140 от ГПК), то оставянето без движение ще се извърши с определение.

За разпорежданията не е установена от закона специална форма и обикновено те се изразяват чрез полагаането на резолюция върху съответния документ. Но когато трябва да бъдат връчени на страните, те се постановяват в писмена форма. По отношение на определенията действащият процесуален закон въведе изрично изискване за форма и съдържание с разпоредбата на чл. 254.

Следваща разлика е, че разпорежданията по принцип се постановяват в закрито съдебно заседание, докато определения могат да се постановяват както в закрито, така и в открито съдебно заседание.

Доколкото редовността на сезиращите съда актове (искова молба, жалба, различни процесуални молби, съдържащи искания на страните) имат своето значение за законосъобразността на процесуалните действия и на съда, а и на процеса като цяло, и тъй като произнасянето по процедурни въпроси представлява и разглеждане на процесуални такива, законодателят е приравнил разпореждания на определенията с оглед тяхната обжалваемост²⁸ (чл. 279 от ГПК).

б) Съдебното решение е най-значимият акт, който постановява съдът в искивия процес. Това е така, защото с решението съдът разрешава материалноправния спор и слага край на делото като уважава като основателен или отхвърля като неоснователен иска²⁹. От друга страна, съдебното решение е най-важният акт и защото в подготовка

²⁶ Така Силяновски, Д.А., цит. съч., с.230. В Българско гражданско процесуално право, авторски колектив, С., 2012 г., с. 225, се приема, че ръководенето на съдебното заседание, изслушването на свидетелите, изготвянето на съдебния протокол е част от процесуалната дейност на съда, и по същество не се извършва чрез разпореждания.

²⁷ Корнезов, Л., цит. съч., с.672

²⁸ Така също и Златарева, М., в Граждански процесуален кодекс, Приложен коментар, Проблеми на правоприлагането, Анализ на съдебната практика, Второ преработено и допълнено издание, С., Труд и право, с.604.

²⁹ Силяновски, Д. А., в цит. съч., с. 229, говорейки за съдебното решение посочва, че с него искът може да бъде отхвърлен като недопустим. Тази възможност лежи в основите на теорията за т. нар. „процесуални решения”. Силяновски приема, че наред с решенията, с които съдът се произнася по основателността или неоснователността на заявените в исковата молба искания, съществуват и такива решения, с които съдът не се произнася по съществуващото на делото. Такива са решенията, казва авторът, с които се отхвърля иска не като неоснователен, а като недопустим. Като примери се посочват решенията, с които искът се отхвърля поради липса на интерес от търсената защита; поради възражение за пресъдено нещо и изобщо в случаите, когато се решават въпроси относно допустимостта на иска. Според Силяновски не е неправилно прекратяването на производството в тези случаи да се извърши с решение, особено когато възражение-

на неговото постановяване са извършени всички предходни процесуални действия на съда (постановените определения и разпореждания) и действията на страните в производството. Поради подготвителния характер на предхождащите съдебното решение процесуални действия, законосъобразността на всяко едно от тях се отразява върху законосъобразността и на заключителния за делото акт. Силяновски посочва³⁰, че ако предявяването на иск е най-важното действие на страната, защото чрез него се поставя началото на процеса, и то определя „програмата на спора”, както и „онова, върху което съдът ще постановява с решението си”, то неговият „корелат е решението – най-важното действие на съда”. Чрез решението се решава спорът по същество и в това се изразява решаващата дейност на съда³¹. Решението прекратява състоянието на съществуващ между страните правен спор, а според Абрашев съдебното решение е „постановление по препирня между спорещите страни, предмет на предявения иск”³².

Значимостта на съдебното решение основно се изразява в това, че с него съдът в рамките на исковия процес се произнася по материалноправния спор, и именно от този акт произтичат и държавновластническите последици – сила на пресъдено нещо, изпълнителна сила и конститутивно действие³³. Поради тази причина съдебното решение е и най-коментираният акт в процесуалната литература преди и сега.

то за липса на положителна или за наличието на отрицателна процесуална предпоставка е направено след състезание на страните. В друг свой труд – Силяновски, Д. А., Гражданско съдопроизводство, том Първи, цит. съч., с.38, същият автор посочва, че отхвърлянето на иска поради уважаването на отвода (относно допустимостта на процеса – бел. моя) е „отхвърлянето на същия на процесуално основание и трябва да се различава от отхвърлянето на иска по същество, т.е. като неоснователен”. И продължава, че ако въпросът относно допустимостта е бил решен с определение, той ще се обжалва с частна жалба, а когато това е сторено с решение, последното подлежи на обжалване по реда, по който се обжалват решенията – пак там, с.39 и сл. Причината за подобни възможности авторът вижда в липсата на изрична уредба в закона, която да определя акта, който трябва да бъде постановен в конкретния случай. Поради това за него решенията, с оглед изхода на процеса биват решения, с които искът се уважава изцяло или отчасти, и решения, с които искът се отхвърля като неоснователен или недопустим; а според естеството на уважаването или отхвърлянето на иска решенията биват такива по същество и процесуални решения.

В допълнение може да се посочи, че Върховният касационен съд не отрича, а напротив – признава съществуването на съдебни решения, чрез които не се решава материалноправен въпрос, а само процесуален въпрос. Такива са решенията на окръжния съд по жалби срещу действия или откази на съдебен изпълнител. В мотивите по т.3 от Тълкувателно решение № 7 от 31.07.2017 г. по тълк.д.№ 7/2014 г. на ОСГТК на ВКС изрично е записано, че в подобен случай правомощията на окръжния съд са контролно-отменителни и с реализирането им се решава само процесуален въпрос, решен по определен начин от съдебния изпълнител. В тази връзка приетото от съда разрешение се отнася единствено до обжалваното конкретно действие или отказ и не се зачита като правоустановяващо действие по друг спор. Поради това и решенията на окръжния съд по жалби срещу действия на съдебните изпълнители не подлежат на отмяна по реда на чл.303 и сл. от ГПК.

³⁰ Силяновски, Д. А., цит. съч., с.229.

³¹ Така Силяновски, Д. А., Гражданско съдопроизводство, Част Първа, С., Придворна печатница - А.Д., 1938, с. 235.

³² Абрашев, П., Гражданско съдопроизводство, том 2, С., 1914, с. 433.

³³ Детайлното изясняване на същността на съдебното решение и неговите последици нахвърлят пределите на настоящата статия. Поради това тези въпроси са отбелязани само общо и неизчерпателно, за да се открие разликата между съдебното решение и определението като различни по своята същност съдебни актове.

Основните разграничителни белези на съдебните решения и определенията могат да бъдат обобщени по следния начин:

- правните последици на определението не могат да надхвърлят рамките на производството, в което е постановено, поради това определението има вътрешнопроцесуален ефект. Съдебното решение има и външно действие. Освен обвързващо страните по спора (арг. от чл. 298 и чл. 299 от ГПК) действие, с влизането си в сила решението става задължително за освен за съда, който го е постановил, но и за всички съдилища, учреждения и общини в Република България (чл.297 ГПК);

- Невлязлото в сила съдебно решение винаги подлежи на обжалване, докато определението или не подлежи на обжалване отделно от решението, или се обжалва с частна жалба, ако попада в хипотезите на чл.274, ал.1 от ГПК;

- Влязлото в сила определение, за разлика от влязлото в сила съдебно решение, не може да бъде атакувано с подаване на молба за отмяна по реда на чл.303 и сл. от ГПК, освен ако не става въпрос за определение за прекратяване на производството поради отказ от иска³⁴.

Безспорно е, че между решението и определението могат да се открият и доста сходства, сред които необходимостта и двата вида актове да бъдат постановени от пълния състав на съда; излагането на мотиви като част от установената от закона форма; възможността при наличието на предвидените от закона предпоставки за изменение и/или допълнение на решението (чл. 246 и сл.от ГПК) и определението (чл.253 от ГПК), и др. Като интересна прилика между съпоставяните съдебни актове трябва да се изтъкне и това, че едно съдебно производство може да бъде приключено не само с решение по съществуващото на спора, но и с определение, с което делото се прекратява. Такъв е случаят не само когато производството се прекратява (с определение) поради оттегляне изцяло на исковата молба или отказ от предявения иск³⁵, но и когато съдът утвърди постигната от страните спогодба, или прекрати производството

³⁴ В този смисъл е изричният диспозитив по т.6 от Тълкувателно решение № 7 от 31.07.2017 г. по тълк.д.№ 7/2014 г. на ОСГТК на ВКС. За пълнота е необходимо да се обърне внимание, че в същото тълкувателно решение ОСГТК посочва и две категории съдебни решения, които не подлежат на отмяна – по т.3 от тълкувателното решение – решенията на окръжен съд по жалби срещу действия или откази на съдебните изпълнители (вж. изложеното в предходна бележка 29), и по т.4 от тълкувателното решение – решенията, постановявани в производства по спорна съдебна администрация. За последните производството по отмяна е недопустимо, тъй като изменението или отмяната на решението е възможна в резултат на преценка на нововъзникнали или изменени факти и обстоятелства относно спорното материално право, която преценка може да бъде извършена в рамките на отделно съдебно производство.

³⁵ Интересно е да се обърне внимание на мотивите към т.6 и в диспозитива по т.6 на Тълкувателно решение № 7/2015 г. по тълк.д.№ 7/2014 г. на ОСГТК. Там изрично се посочва, че определението за прекратяване на производството поради отказ от иска подлежи на отмяна по реда на чл.303 и сл. от ГПК. Причината за това е, че от гледа точка на процеса това е волеизявление на ищеца, водещо до десезиране на съда и от тук – до липсата на положителна процесуална предпоставка, т.е. до недопустимост на производството, но от друга страна, тъй като чл.233, изр. второ от ГПК регламентира непререшаемост на правния спор, то към волеизявлението на ищеца законодателят е прикрепил сила на пресъдено нещо, чрез която окончателно се прекратява състоянието на правен спор между страните по делото. За разлика от съдебното решение, обаче, субективните предели на силата на пресъдено нещо при валидно направен отказ от иска, са ограничени само между страните по делото и техните правоприменици, без да засяга лицата, спрямо които се разпростира силата на пресъдено нещо на решението – третите лица (при необходимо другарство, при искове за гражданско състояние, правопримемство, поръчителство и др.).

поради липсата на искане за възобновяване в хипотезата на чл. 231, ал.1 от ГПК. До прекратяване на производството с определение поради изчерпване на спорния предмет се стига и при т.нар. частни производства – тези, които са образувани за решаването на конкретен процесуален въпрос (производството по обезпечение на бъдещ иск, по обезпечаване на доказателства, по издаване на заповед за изпълнение и др.).

Предложеният анализ на понятието за определението като един от съдебните актове, постановявани от съда в рамките на производството по граждански дела, но и най-многобройните такива, и съпоставката му с другите актове, постановявани от съда в исковото производство, не само дава опит за дефиниране на понятието за определение, но и показва неговите най-ярки отличителни характеристики. Както се установява, разпорежданията, определенията и съдебните решения показват сходства и последици (когато разпореждането и определението прекратяват производството по делото), които надхвърлят общоприетото схващане и постановката на чл.252 от ГПК, че съдът постановява определение, когато не се произнеса по въпроси, с които не се решава спорът по същество.